

Немања Ј. Радловић*
Универзитет у Београду
Филолошки факултет

ВУК У ЛАТИНИМА, ПРЕВОДИОЦИ
У ТАМНОМ ВИЛАЈЕТУ
(Марија Брадаш, *Вук у Латинима. Друга књига
„Српских народних пјесама” у италијанским преводима.*
Нови Сад: Академска књига, 2023, 232 стр.)

Студија Марије Брадаш наслања се на плодну струју у српској компаратистици и фолклористици посвећену проучавању рецепције српског народне поезије у Европи, нарочито у 19. в. У већини ових радова у центру пажње била је немачка култура, а потом и пријем усмене поезије у словенским књижевностима, као и у француској. Народна поезија у овом историјском контексту односи се првенствено на збирке Вука Караџића и његов рад и личне контакте с многобројним савременицима.

Италијанска култура и књижевност такође су биле предмет пажње, мада је она више била усмерена на период 18. в, рад А. Фортиса и морлакизам. У том смислу рад М. Брадаш представља важан допринос проучавању ове теме. Тема књиге нису Вукове биографске везе (којих је у италијанској средини било далеко мање него у, рецимо, немачкој) нити размене идеја, већ пријем народне поезије коју је метонимијски представљала Вукова друга књига *Српских народних пјесама*, што показује колико је рано, чак и у иностраној култури, ова збирка („најстаријих” песама) постала парадигма српске усмене поезије. Ауторка анализира четири превода: Николе Томазеа, Ђованија Николића, Петра Касандрића и Артура Кроније, залазећи с последњим у 20. век.

---

* nem_radulovic@yahoo.com

Четири преводилачке фигуре имају различите физиономије, што је био изазов за истраживање. Томазео је значајна личност италијанске културе која и као писац и као филолог има своје место у канону стварања на италијанском језику. За народну поезију занимао се као за засебну категорију песничтва уопште, одређену романтичарским типологијама поезије. Још више, међутим, бавио се „илирском” народном поезијом, што је одређено његовом бикултуралношћу и билингвалношћу (која је у студији проблематизована). Оба нивоа интересовања била су предмет истраживања, али када се има у виду да је од заслужне монографске студије Мирјане Дрндарски *Никола Томазео и наша народна поезија* протекло 34 године (ауторка му се и касније враћала у чланцима), а од прилога Серђа Бонаце о Томазеу и српској књижевности скоро 20, јасно је да ово поглавље, које наставља и проширује досадашња сазнања, представља допринос проучавању Томазеа у националној компаратистици. Ако додамо да је последњи српски превод Томазеа начињен између два рата, ово је и подсетник да би било потребно објавити нове преводе. Друга два имена, Касандрић и Николић, слабије су позната ван релативно уског круга проучавалаца италијанско-српских књижевних веза, тако да је заслуга М. Брадаш што је подсетила на њих и учинила њихов рад познатијим ширем читалачком кругу из сродних дисциплина историје српске књижевности, компаратистике, фолклористике и теорије превођења. И у случају ова два имена као и код Томазеа, треба истаћи употребу архивске грађе. На крају, Кронија је као научник, професор и оснивач југославистике у Италији, другачије приступао питањима превођења од песнички оријентисане старе генерације. Његов значај за институционализацију дисциплине већ је самим тим његове преводе учинио предметом изучавања ширим од чисто традуктолошког. Студија наговештава и политичку позадину Кронијиног академског рада што делује као захвална тема за шире истраживање.

Књига је посвећена пажљивом читању и поређењу превода, анализи метричких решења и лексичких избора, који откривају како упућеност у изворе, методологију и теорију, тако и осећај за разликовање нијанси. У том смислу значајна је за теорију превођења, нарочито када је реч о анализама версификације. Овде скрећемо пажњу само на то чиме ова студија доприноси фолклористици. Ауторка се ослонила на теорију усмене формулативности Милмана Парија и Алберта Лорда, која је, како је познато, променила схватање усменог „текста” у 20.в. што је одјекнуло у низу дисциплина. Полазећи од основе ове теорије, а то је да је усмено поетско дело категорија радикално различита од писаног, М. Брадаш преводе анализира управо преко тога како су се преносиоци суочавали

с феноменом усмености који је у Вуковој збирци, упркос сумњама у интервенције, добро очуван. Укључењем овог аспекта откривају се неке врло значајне појаве које показују не само проблем трансфера између две језички различите културе, српске и италијанске у овом случају, већ и између усмене и писане као два типа културе. Изврстан пример јесте судбина коју су у преводима доживеле усмене формуле. Формулативност је сама основа усменог поетског језика. Испоставља се, међутим, да је устаљеност усмених поетских формула – бијела лица и рујна вина – за неке превидиоце постала *проблем* који треба решавати, а „решење” је тражено у варирању. Како се показује, реч није о личним преводилачким изборима, већ о последици естетских схватања која су дубоко укоренења у хуманистичку традицију италијанске културе (и као таква се до данас чува у гимназијским програмима). Томазо је, упркос дивљењу народној поезији, устаљени епитет „бело” варирао у складу са усвојеним естетским правилима, преведећи га различитим италијанским синонимима чиме се замаглио формулативни карактер синтагми. Када се има у виду да је исти случај постојао са старијима енглеским преводима Хомера, рецимо, постаје јасан значај овог запажања за шира истраживања рецепције усмене поезије. Оно што савременом читаоцу васпитаном на *variatio delectat* делује као репетитивност која му омета читање Хомера или српске епске песме јесте сама граматика усменог поетског језика. Преко овог примера сазнајемо доста о питањима културе-пријемнице, али сазнајемо, наизглед на индиректан начин, о својствима усмене поезије, као и о проблему њеног преношења које превазилази теорију превођења. Због свега овога монографија *Вук у Латинима* биће од значаја за истраживаче из више дисциплина, а врло јасан начин писања и излагања приближиће ова стручна питања и ширем кругу читалаца.